

Confidencial

Xavier Vinader

Un arsenal químic sense control

A primera vista l'illa panamenya de San José és un lloc paradisiàc. Tothom hi voldria passar unes vacances de platges solitàries, sol a dojo i begudes refrescants. Però no cal que la busquin. No la trobaran en cap fullet d'agència de viatges. I si pregunten tampoc els aconsellaran d'anar-hi. Ningú no ho vol dir, però a l'illa de San José, enclavada en ple oceà Pacífic, els Estats Units hi ha abandonat, sense cap mena de control, un important estoc d'armes químiques encara actives i que, a més del problema ecològic que generen, són un perill permanent per a la salut de tothom que s'hi acosti.

Rebobinem, en virtut dels acords Torrijos-Carter, signats el 1977, els Estats Units es van començar a retirar de la zona del canal de Panamà, el desembre del 2000, i van deixar darrere tres polígons de tir —anomenats Piña, El Emperador i Balboa Oeste— que la marina ianqui havia fet servir per assajar tot tipus de bombardeigs a partir de l'any 1940. El que van callar és que, escampada en aquelles 4.000 hectàrees, hi quedava una quantitat immensa de municions no utilitzades —que alguns investigadors calculen pel cap baix en 108.000— i que en poc temps van causar la mort de 21 persones. L'exèrcit dels EUA també va llegar als panamenys extensos camps de mines i una bona quantitat de capes freàtiques pol·luides per plom, productes petrolífers i altres substàncies. Tot un femer d'escombraries mortíferes.

Aquesta història oculta dels Estats Units a Panamà ha estat coneguda darrerament gràcies a les investigacions de John Lindsay-Poland, responsable de la branca de l'Amèrica Llatina i el Carib de l'associació Moviment per la Reconciliació, una organització no governamental que, des del 1915, lluita per la pau i la resolució pacífica dels conflictes. Les escandaloses revelacions de Lindsay-Poland, que posen en evidència la política farisaica de Washington, han estat confirmades tant pel Govern actual del Panamà com pels membres d'administracions anteriors. "El fet que els nord-americans no hagin declarat ni desmantellat les armes que han deixat a l'illa de San José —ha dit el prestigiós investigador— constitueix una flagrant violació de la convenció internacional sobre les armes químiques. Els Estats Units, diguin el que diguin, han infringit totes les normes de l'Organització per la Prohibició de les Armes Químiques, l'únic instrument jurídic internacional que permet controlar i eliminar els arsenals d'aquesta mena."

La història es remunta al final de la Segona Guerra Mundial, quan el president

"Un membre d'aquell projecte supersecret ha assegurat que es va assajar un agent neurotòxic"

panameny Ricardo Adolfo de la Guardia va autoritzar als Estats Units a realitzar "assatjos de guerra química" a l'illa de San José. "Allà es van fer més de 130 proves amb gas mostassa, fosgen, clorur de cianogen, cianur d'hidrogen i butà. Es va experimentar també amb llançafomes que funcionaven amb napalm. I un membre d'aquell projecte supersecret ha assegurat que fins i tot es va assajar un agent neurotòxic", precisa Lindsay-Poland en un llibre on es recullen testimonis d'oficials i veterans nord-americans vinculats al tema —*Els emperadors de la jungla*— i que ha estat editat per la Duke University.

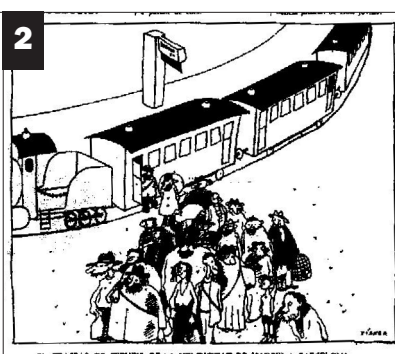
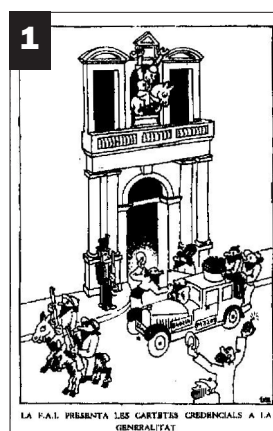
Al problema de les municions abandonades, cal afegir els greus estralls ecològics observats a les bases militars de Fort Devis, Fort Corozal —on barrils plens de substàncies desconegudes van originar malalties i vòmits de sang a les persones encarregades de retirar les municions—, fort Kobbe i la base aèria de Howard. Alguns d'aquests llocs es troben a prop de zones urbanes en creixement i comprometen greument el seu futur. "Uns treballs de neteja mínims —afirmen els experts— podrien costar més de 600 milions de dòlars". Una xifra fora de l'abast de Panamà i que els EUA refusen de pagar.

Els anys convulsos de la Segona República eren temps difícils per a la professió periodística. A la xacra de la censura i al risc de ser empresonat per qualsevol comentari que pogués ofendre les autoritats, calia afegir-hi l'amenaça dels més intransigents, fossin del signe que fossin. A Josep Maria Planes li va tocar patir el fanatisme anarquista; tot i que les amenaces no van aturar el seu afany d'escriure el que tothom sabia però callava. Per això, va acabar en una cuneta de la carretera de l'Arrabassada, als afores de Barcelona, amb set trets de pistola al cap; set bales que van eliminar una de les plomes més prometedores del periodisme català. "Planes hauria arribat molt amunt —opina Jordi Finestres, autor del llibre *Josep Maria Planes. Memòria d'un periodista assassinat*—. Hauria tingut una obra molt extensa, perquè escrivia bé i amb facilitat." Segons aquest periodista, Planes hauria estat capdavanter d'una generació en què destacaven Tísner o Sempronio i, fins i tot, hauria pogut desenvolupar una obra completa com la de Josep Pla. Al seu torn, Sergi Dòria, professor d'Història del Periodisme a la Universitat Internacional de Catalunya, opina que Josep Maria Planes, si no hagués mort assassinat, hauria estat la versió jove de Josep Maria de Sagarra, del qual, segons ell, va heretar la ironia i la metàfora. "Tot i que és difícil endevinar una trajectòria, crec que Planes hauria tingut la brillantor i el mestratge de Sagarra, així com la murrieria i la ironia de Josep Pla. Ho tenia tot per triomfar en el periodisme", diu Dòria.

Josep Maria Planes va néixer a Manresa el dia 1 de febrer del 1907, ara fa justament cent anys. De formació autodidacta, cultivat a força de devorar amb fruïció els clàssics de la literatura universal, ben aviat es va sentir atret per la gran metròpolis. Per això, a mitjan anys vint, després d'una etapa d'inici en la premsa de la comarca del Bages, va traslladar-se a viure a Barcelona i va començar a dedicar-se professionalment al periodisme. L'any 1926 entrava a treballar al diari *La Noche* i, posteriorment, a *Mirador*, *La Rambla* i *La Publicitat*, capçaleres que el catapultaren definitivament dins l'univers de la premsa barcelonina; un univers que ell mateix es va encarregar d'enriquir poc

Set trets a la llibertat d'expressió

Aquesta setmana fa cent anys del naixement de Josep Maria Planes, un dels periodistes que, a través de publicacions com 'Imatges', 'El Be Negre' o 'La Publicitat', més va contribuir a modernitzar la professió. Quan va ser assassinat, el periodisme crític i compromès dels anys trenta va perdre un dels seus puntals.

El Be Negre es va caracteritzar per practicar una sàtira mordaç contra tot el que es bellugava i per tant l'humorisme gràfic era un dels seus plats forts.

1. Els pistolers de la FAI eren blanc de les crítiques de la revista que dirigia Planes i això, fet i fet, seria la causa de la seva mort.

2. Un dibuix de Tísner, aparegut el 1934, criticava un tema molt actual, com el traspàs de competències.

3. Gener de 1934 El Be Negre dubtava del catalanisme de Companys.

4. Els comunistes també van patir la ironia de Planes.

ners, viadors i navegants que feien grans travessies, els esportistes o les estrelles del cinema. Planes va voler portar aquest còctel a Barcelona i equiparar-la a les grans ciutats europees, sobretot Londres, París i Berlín", explica Dòria. Per la seva banda, Jordi Fines-tres destaca que Planes "va aportar un punt de modernitat al periodisme de l'època, incorporant noves tècniques i nous registres, com el fotoperiodisme, i sobretot una aposta molt clara pel reportatge; una manera de fer molt diferent a l'articulisme clàssic del moment".

Malauradament, la creixent politització de la societat derivada de la instauració de la Segona República va provocar un canvi de sensibilitat en les preferències periodístiques de la gent. Així, *Imatges* va haver de tancar pocs mesos després d'aparèixer, però Josep Maria Planes no es va desanimar i es va embarcar en una nova aventura: el 1931 va fundar i dirigir el setmanari satíric *El Be Negre*; una publicació que, com el model francès en què s'inspirava, el setmanari *Le Canard Enchaîné*, repartia llenya a tort i a dret. Segons Fines-tres, *El Be Negre* va ser "un instrument d'higiene política molt important perquè en uns anys prou convulsos com els de la República va mantenir un punt de crítica molt interessant de tot allò que generava la política". El *Be Negre* satiritzava gairebé tothom: el clergat, els dirigents polítics de qualsevol signe, el feixisme europeu que s'articulava i també criticava els mètodes de l'anarquisme i, sobretot, la Federació Anarquista Ibèrica, la temuda FAI.

La mort dels germans Badia. Els anarquistes, de fet, la tenien jurada a Josep Maria Planes, sobretot d'ençà que el jove periodista va escriure, a mitjan 1934, una sèrie de reportatges d'investigació a *La Publicitat* en els quals, amb el títol d'"Els gàngsters de Barcelona", denunciava les pràctiques delictives d'alguns membres del moviment anarquista. La gota que va fer vessar el got, malgrat tot, fou l'assassinat, a final d'abril del 1936, dels germans Miquel

després amb la creació de dues publicacions cabdals en la història del periodisme català: *Imatges* i *El Be Negre*.

Aire fresc i modernitat. L'any 1930, enlluernat per la premsa europea i, sobretot, emmirallant-se en la revista francesa *Vu*, Josep Maria Planes, amb només vint-i-tres anys, va fundar *Imatges*, una de les millors revistes de l'època. Segons l'historiador Sergi Dòria, autor del llibre *Imatges, 1930. Barcelonins i moderns*, amb aquesta revista el periodisme català va entrar dins la xar-

xa de les grans revistes modernes i dels setmanaris gràfics europeus. "Eren unes publicacions que incorporaven nous models socials, com els aventu-

Planes va aportar una manera de fer periodisme diferent a l'articulisme dels anys trenta

Societat

Periodisme

A sobre d'aquestes ratlles, Josep Maria Planes, primer per l'esquerra, apareix amb Amadeu Vives i Josep Maria de Segarra. La fotografia de la dreta mostra un dinar de germanor dels components de la redacció d'*El Be Negre*. Planes, tercer per l'esquerra, mira al cel com preveient el seu final.

i Josep Badia, membres d'Estat Català, famosos per participar en l'anomenat "complot del Garraf", un intent d'assassinar el rei Alfons XIII i que posteriorment van ocupar càrrecs en el servei d'ordre públic de la Generalitat. Tant Avel·lí Artís Gener, *Tísner*, com Josep Maria Planes, des d'*El Be Negre* i *La Publicitat*, denunciaven la passivitat de les autoritats per resoldre l'assassinat dels germans Badia i assenyalaven, sense embuts, que al darrere del crim hi

havia la mà de la FAI. Aquesta organització, a través del diari *Solidaridad Obrera*, responia, amb un to marcadament amenaçador, els articles de Josep Maria Planes.

Amb tot, l'aixecament feixista del 18 de juliol del 1936 va significar la desaparició d'*El Be Negre*, a la vegada que la revolució que es desencadenà en els dies successius obligava Planes a aixopugar-se de les ires dels anarquistes. Per desgràcia seva, uns dies després, el

24 d'agost, un escamot de la FAI, d'aquells que hom anomenava els "incontrolats", el va localitzar en un pis del carrer Muntaner de Barcelona on s'havia amagat. La venjança anarquista es va consumir. La flama de Josep Maria Planes deixava d'il·luminar aquelles "nits de Barcelona" que ell, en un llibre amb aquest mateix títol, tan magistralment havia retratat.

Xevi Camprubí

The Economist **EL TEMPS**
7,50 €

Angela Merkel
Una agenda per a Europa

David Cameron
Les grans qüestions

Michelle Bachelet
El somni d'Amèrica Llatina

Madeleine Albright
Es l'hora de l'apoderament

EL MÓN EL 2007

EL MÓN EL 2007

EL TEMPS US OFEREIX EN EXCLUSIVA
L'EDICIÓ EN CATALÀ DE L'ANUARI DEL
SETMANARI EUROPEU DE REFERÈNCIA,
'THE ECONOMIST'

JA A LA VENDA!

7,5 €

Demaneu-lo al vostre quiosc